

2013 december Esszé

Révész Sándor: A hit és a hegymozgatás

Ferenc pápa vilásképe szerint sajnos a magamfajta liberálisra nincs szüksége a világnak. Mi, liberálisok átzuhanunk a rostán, hogy náccikkal, komcsikkal egy kupacban végezzük a történelem szemétdombján. Így szólt Jorge Bergoglio bíboros, még mielőtt Ferenc pápa lett volna: „A krízis szavunk görög eredetije rostálást jelent. A szita, a rosta segít megtartani azt, amire szükségünk van, és elvetni azt, ami már nem kell. Jelenleg, azt hiszem, hogy vagy igent mondunk az összefogás kultúrájára, vagy végünk van. A múlt század totalitárius válaszai – a fasizmus, a náciizmus, a kommunizmus, a liberalizmus – atomizálnak. Olyan korporatív megoldások ezek, amelyeknek egyesítő kirakata mögött csak szerves atomhalmazt találunk.” (Francesca Ambrogetti–Sergio Rubin: *Ferenc pápa – beszélgetések Jorge Bergoglióval*, Ulpius-ház Könyvkiadó, Budapest, 2013.)

Azt azért nem mondhatjuk, hogy Bergoglio érsek ebben a válság mélypontján készült beszélgetőkönyvében teljességgel egy kalap alá vette volna a liberálisokat és a kommunistákat. Kommunistákról voltak megértő szavai, liberálisokról nem.

Ferenc pápa rendkívül rokonszenves személyiség. Sok évszázada nem ült Péter trónján hozzá hasonló, aki a pápaság (miként korábban az érsekség és bíborosság) világi fényétől, a magas funkcióhoz emelt tárgyi világtól ilyen következetesen elfordult és ennyire határozott szegénypárti elkötelezettséget tanúsított volna. A kivonulás a világi hatalom jelzésére szolgáló tárgyi világból azt jelzi, hogy Ferenc a Vatikánt szellemi hatóerőnek tekinti, annak világi-anyagi érdekei kevésbé befolyásolják.

Számomra a Vatikán megítélésében az a legfontosabb szempont, hogy mennyiben tud hozzájárulni a világ nyomorúságának enyhítéséhez. Ferenc pápától minden elődjénél inkább várható, hogy erre összpontosít. Mégsem hiszem, hogy többre juthatna elődeinél. Sőt.

Korunk egyik alapproblémája, hogy a szociális érzékenység és a kapitális hatékonyság ritkán kapcsolódik össze. Márpedig a nyomor ott a legkisebb, ahol leginkább összekapcsolódik. A jóléti kapitalizmusban. Az egyházaknak és a keresztény-szociális mozgalmaknak jelentős szerepük van abban, hogy az embertelen őskapitalizmusból jóléti lett (ahol lett), viszont abban is, hogy a kapitalizmus hatékonyságát leromboló protekcionista és populista demagógia előretört, s leszállt annak a profitelvű, piaci hatékonyságnak az ázsiója, mely nélkül nincs se jólét, se forrás a nyomor elleni távlatos, fenntartható, stratégiai cselekvéshez.

Mindenki mindenkit a saját világnézeti pozíciójából ítél meg. Célszerű ezt a pozíciót rögzíteni. Ezt a dolgot egy szociálliberális agnosztikus írja. Az agnosztikus nem foglal állást abban a kérdésben, hogy van(nak)-e isten(ek), avagy nincs(enek), belenyugszik abba, hogy ezt nem lehet tudni, és e tudás nélkül kell leélni az életet. Mindenféle hit híveire, köztük az ateistákra is, úgy tekint, mint akiknek az igazságát sem kizárni, sem megerősíteni nem tudja, ezért nem küzd egyik ellen és mellett sem, de annál inkább valamennyi egyenlőségéért és szabadságáért.

Elismeri, hogy az egyházak elsőrendű szempontja a hitük szerinti Isten(ek)nek való megfelelés, és mivel az agnosztikus semmit nem tud mondani az Isten(ek)ről, ezért arról sem tud mondani semmit, hogy az egyházaknak működésük legfőbb szempontja szerint mit helyes tenniük és mit nem. Erről tehát nem nyilatkozik. Illetve csak annyiban, amennyiben objektív ellentmondásokat lát valamely egyház, egyházi személy megnyilvánulásai között. A víz prédikálása és a bor fogyasztása nyilván ilyen objektív ellentmondás. Az agnosztikus nem tudja, létezik-e Isten, és ha igen, helyesli-e a víz prédikálását, és helyteleníti-e a bor fogyasztását, de azt tudja, hogy ha az ő szolgája emezt hirdeti és amazt teszi, akkor a saját deklarált hitéhez képest biztosan helytelenül jár el, ezért nem tekintheti őt hiteles személyiségnek.

Ferenc pápa, amennyire ezt az eddig rendelkezésre álló információk alapján megítélhetem, hiteles és koherens személyiség. Egy pápa (éppen úgy, mint bármely Isten bármely szolgája) esetében a megítélés releváns szempontja nem e világi. Én pedig csak e világi szempontból tudom értékelni egy álláspont hatását. Ez az értékelés mindenkinek fontos lesz, akinek az adott világi ügy fontos, de a pápa értékelése szempontjából nem lesz releváns. Ha nem tudhatok semmilyen Istenről semmit, akkor azt sem tudhatom, nem jó-e egy magasabb rendű szempontból, ami az én e világi szempontomból rossz.

Ami pedig a szociálliberális pozíciót illeti: ezzel a jelzővel nálunk egy önmagát szocialistának és egy önmagát liberálisnak deklaráló párt koalícióját szokták jellemezni. Ez megtévesztő. A szociálliberális nem a szocialista és a liberális vegyülete. Szocialista liberalizmus nincs, csak a kapitalizmus lehet liberális, bár persze nem föltétlenül az.

A szociálliberális meggyőződés lényege az, hogy csak kiegyensúlyozott, páros felelősségérzettel lehet a világ legsúlyosabb problémáit enyhíteni. A korrekciós és kiegyenlítő mechanizmusok és az alapmechanizmusok iránti egyidejű felelősségérzettel. A kettő hatékonysága egymást föltételezi. A társadalmak közötti és a társadalmakon belüli iszonyatos egyenlőtlenségek enyhítése, a végletes nyomor, az éhezés visszaszorítása, a társadalomból, a világból kirekedt részek integrációja, az ökológiai szempontok érvényesítése hatalmas forrásokat igényel. Ha ezeket a forrásokat nem a kapitalista piacgazdaság megközelíthetetlen hatékonysága révén, hanem azt diffamálva, diabolizálva, letörve akarják biztosítani, az a kudarc biztosító. Az antiliberális szociális és ökológiai törekvések a szándékaikkal ellentétes eredményre vezetnek.

A szociális és a liberális szembefordítása zsákutca. A Vatikán, amióta a kapitalizmus korára szóló szociális tanításának kidolgozását a XIX. század második felében megkezdte, ebben a zsákutcában jár, és Ferenc pápa ebben a zsákutcában jár az élen.

Tavalyelőtt, a római katolikus egyház szociális tanítását megalapozó enciklika, a *Rerum Novarum* kiadásának százhuszadik évfordulóján jellemző kis vita zajlott le a magyar sajtóban. XIII. Leó enciklikáját a Magyar Hírlapban az antikapitalista társadalomkritika alapidokumentumaként méltatták. A Mandineren Dobray néven publikáló szerző erre így reagált *A kapitalizmus-ellenes egyház hamis mítosza* című írásában: „Az egyház nem valamiféle harmadik utat javasol szocializmus és kapitalizmus között, habár a (magyar) katolikus közvélemény általában így gondolja. A 120 éves *Rerum Novarum* valóban a katolikus egyház társadalmi (és nem »szociális«) tanításának alapvető dokumentuma. Megjelenése óta él az a mítosz, hogy ezzel megszületett a keresztényszocializmus, és a katolikus társadalmi tanítás azonos ezzel a »keresztényszocializmussal«. Mi sem áll távolabb a valóságtól.”

Igen is, nem is. A *Rerum Novarum*-ban valóban nem lelünk egyetlen jó szót sem a szocializmusról. Az enciklika egész második fejezete azzal foglalkozik, hogy miért kell elvetni a szocialista alternatívát. Az enciklika kiindulópontja az, hogy a társadalom alapja a

magántulajdon természet adta joga, s a munkavállalókat szörnyű és tarthatatlan helyzetükből nem a társadalmat szétziláló, a magántulajdont megsemmisítő osztályharc emelheti ki, hanem az osztályok együttműködése, szolidaritása, egymásra utaltságuk felismerése és a magántulajdonból való széles körű részesedés. A Rerum Novarum lényegében a jóléti kapitalizmus felé vezető utat jelölte ki.

Másrészt azonban mégsem lehet XIII. Leó enciklikájától a keresztényszocializmust elválasztani, mert hiszen a XIX. század közepétől így nevezték azt az irányzatot, melyet a Rerum Novarum képviselt. Az első nemzetközi keresztényszocialista szervezetnek tekinthető Freiburgi Unió emlékiratának hatására született meg az enciklika, és ez legitimálta a keresztényszocialista mozgalmat. Az enciklikát Prohászka Ottokár, a keresztényszocialista mozgalmak magyarországi protagonistája fordította le és emelte be a magyar köztudatba.

Ennek az ellentmondásnak a magyarázata a rendszerhatárokat elmosó szemléleti és az azt tükröző terminológiai bizonytalanságban rejlik. A mozgalom irodalmában, szervezetei, pártjai nevében folyvást keveredik, váltakozik a keresztényszociális jelző a keresztényszocialistával. Nálunk is, másutt is. Ráadásul még a későbbi, alapvetően konzervatív liberális kereszténydemokrata pártok is a keresztényszocializmus leszármazottainak tekintik magukat. A szociális jelző rendszeren belüli, a szocialista pedig rendszerszintű alternatívát jelentene. A XX. század derekától azonban már az osztálybékét és a kapitalizmuson belüli reformokat eredetileg harcosan elutasító szociáldemokrácia sem a kapitalizmus alternatíváját, hanem annak szociális változatát hirdeti, holott a XIX. század második felében épp ebben volt az alapvető különbség a munkások lelkeért harcoló két nagy irányzat között.

Olyan nyelvi köd képződött, melyben eltűnik a kapitalizmus tagadása és élhetővé, fenntarthatóvá tétele közötti különbség.

A keresztényszocializmus úgy veti el a liberalizmust, hogy közben a liberalizmuson alapuló rendszert kívánja fenntarthatóvá tenni. A Rerum Novarum születésekor az állami újraelosztás minimális volt, a szociális reformliberalizmus pedig még elméleti szinten is épp csak kialakulófélben. A kor liberalizmusát nemigen lehetett megkülönböztetni a kizsákmányolás maximális szabadságának liberalizmusától, ezért minden szociális/szocialista mozgalomnak antiliberalisnak kellett lennie. A mélységes nyomor és féktelen kizsákmányolás mellett a profitorientált piacgazdaság minimális szociális, közszolgáltatási és társadalombiztosítási célú közterhet viselt. Akkoriban nem kellett komolyan számolni azzal, hogy ezek egyszer olyan súlyosak lesznek, annyira megterhelik a forrásteremtő gazdaságot, tehát olyannyira a forrásteremtés ellen hatnak, mint ma, amikor az újraelosztás a társadalom egészére és a GDP 40-60 százalékára kiterjed, a jómódúak is erősen érdekeltek benne.

Létezik tehát egy erős keresztény hagyomány, amelyből eredendően hiányzik a fentebb említett kiegyensúlyozott, páros felelősségtudat; mely reflektálatlan bizonytalanságban kever pro- és antikapitalista törekvéseket; s amely antiliberalizmusánál fogva a liberalizmusnak a szociális elkötelezettségtől független attribútumaival, a világnézeti és lelkiismereti szabadsággal, az állam és egyház szétválasztásával, az állam szekularizálásával szemben is fölhasználható.

A liberális kapitalizmus hitelét minden korábbinál erősebben megrendítő gazdasági világválság árnyékában adta ki XI. Piusz a Rerum Novarum negyvenedik évfordulójára a *Quadragesimo Annó*t. Ez már nem a kapitalizmus korrekcióját hirdette, hanem kifejezetten valaminő új gazdasági és társadalmi rendet. Erre már nem igaz semmiképp, hogy „nem valamiféle harmadik utat javasol szocializmus és kapitalizmus között”. Éppenséggel ilyet javasol. Tagadja a piacgazdaságot mint vezérlő elvet, és a „szociális igazságot” állítja a helyébe. Azt hirdeti, hogy az államnak kell az életet szabályozó meghatározó erővé válnia és a gazdaságot maga

alá rendelnie: „az erő szabadversenye önmagát falta föl, a szabad piac helyére a gazdasági hatalom lépett, a profithajszát fékevesztett hatalomvágy követte, és a gazdaság világa egészében félelmetesen keménynyé, könyörtelenné, erőszakossá lett. Ehhez jönnek még az államhatalom meg a gazdaság feladatainak és illetékességi körének keveredéséből, tisztátalan egybevegyüléséből eredő hatalmas károk.” Ilyen kár mindenekelőtt „az állami tekintély elvetése, holott ennek... királynőként és legfőbb bíróként a magasban kellene trónolnia. (...) a gazdasági hatalmat kell hatékony eszközökkel alárendelni az állami tekintélynek mindazokon a területeken, amelyek az állam hatáskörébe tartoznak.”

A Quadragesimo Anno a hivatásrendeken alapuló korporatív társadalmi-gazdasági rend kialakítása mellett érvel, tehát valóban harmadik utat mutat a liberális demokrácia és a totalitárius diktatúra között. A szubszidiaritás elvét hirdeti, és az alulról szerveződő hivatásrendek illúzióját táplálja, ezért nem tekinthető egyértelműen a korporativista diktatúrák szellemi alapjának, de miután a szubszidiáris korporativizmusnak semmiféle valóságos lehetősége nem mutatkozott, ezért az enciklika szellemében támogatni is lehetett diktatúrákat, és harcolni is lehetett ellenük. A Quadragesimo Anno hatása alatt álló nagy magyarországi mozgalmak, a KALOT, az EMSZO és az enciklika bűvöletében élő katolikus teoretikusok is mutattak példát mindkettőre. Az enciklika által hirdetett rend mintacsországának tekintették Salazar diktatúráját, az „új Portugáliát”, viszont sokan vettek részt az antifasiszta ellenállásban is a háború idején.

A következő lépést a II. vatikáni zsinat jelentette a hatvanas években. A zsinat által inspirált szociális mozgalmak már leginkább a harmadik világgal foglalkoztak. Európában kiépülőfélben volt a jóléti kapitalizmus, viszont a gyarmatbirodalmak felbomlása után megsokszorozódott az érdeklődés a harmadik világ nyomora iránt, a római katolikus egyházban rohamosan nőtt az Európán kívüli területek súlya, és a világháború után általában is jelentősen megerősödött a globális szolidaritás ethosza. Immár nem egy társadalmi rend, hanem egy világrend fönntarthatósága volt a kérdés, nem a társadalmi béke, hanem a világbéke volt a legfőbb tét, és nem a társadalmon belüli, hanem a globális újraelosztáshoz kellett a Vatikánnak elsősorban hozzájárulnia. A zsinat útmutatása szerint: „Az egy emberi család tagjai vagy népei közötti kirívóan nagy gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek botrányt okoznak, és ellenkeznek a társadalmi igazságossággal, az emberi személy méltóságának egyenlőségével s a társadalmi és nemzetközi békével.”

A zsinat levonta a megfelelő következtetéseket abból, hogy visszavonhatatlanul véget ért az a korszak, amikor az egyház a világi hatalomtól nyert erővel érvényesülhet a világban, ezért sokkal pragmatikusabb, vonzóbb, a hívekhez közelebb lépő és őket közvetlenebbül szolgáló egyházi gyakorlatot kezdeményezett. A latin-amerikai tömegnyomor világában élő papok körében megerősödött ennek a következtetésnek a radikális változata, a felszabadítási teológia. Ennek az a lényege, hogy az egyháznak mindenekelőtt cselekednie kell, mégpedig a szegények és kizsákmányoltak oldalán, akiknek erre a legnagyobb szükségük van. Ez a harcoss teológia teljességgel szemben állt az osztálybéke elvével. A nyomorból való kiszabadítást, a megalázó alávetettségéből, kiszolgáltatottságból való fölszabadítást vallotta az egyház feladatának, s nem elvi, hanem gyakorlati kérdésnek tekintette, hogy hol találja meg a feladat megoldásához vezető utat. Miután a harmadik út nem vezetett sehová, a szociális liberalizmus példái messze voltak, éretlenek voltak, az egyenlőtlen világ gazdag feléhez tartoztak, rövid távon keveset ígértek, maradt a szocializmus és – a földi világ törvényszerűségeire korlátozott érvénnyel – a marxizmus.

A következő évtized végén jött II. János Pál. A szocializmusból jött, tudta, mi az. Róla nevezték el azt a Budapesten működő „gazdaságetikai intézetet”, melyben konzervatív katolikusok hirdetik, hogy a szabad piacgazdaság eszméje tökéletesen megfelel az egyház szociális és

társadalmi tanításának. A névadás adekvát. II. János Pál az európai szocializmus bukása után, 1991-ben, a Rerum Novarum századik évfordulójára adta ki a *Centesimus Annus*, mely határozott prokapitalista fordulatot jelez: „Néhány országban bizonyos szempontból tanúi vagyunk egy pozitív erőfeszítésnek... Ezek a kísérletek általában arra irányulnak, hogy fenntartsák a szabadpiaci viszonyokat, és a pénz értékállóságával, valamint a szilárd társadalmi kapcsolatokkal megteremtsék a tartós és egészséges gazdasági fejlődés feltételeit, amelyek között az emberek munkájukkal jobb jövőt teremthetnek maguknak és gyermekeiknek.” „Az egyes országokban és a nemzetközi kapcsolatok terén is a *szabadpiac* látszik a leghatékonyabb útnak az erőforrások elosztására és a szükségletek legmegfelelőbb kielégítésére. (...) De számos olyan emberi szükséglet létezik, amely nem elégíthető ki a piacon. A felebaráti szeretetből és a jogszerűségből adódó súlyos kötelezettség annak megakadályozása, hogy az alapvető emberi szükségletek ne maradjanak kielégítetlenek, és a hiányt szenvedő emberek ne pusztuljanak el.” „...nem tekinthetjük a szocialista rendszert alternatív modellnek, amely valójában államkapitalizmust jelent, hanem a *szabad munka, a vállalkozás és az együttműködés társadalmát* jelent alternatívát.” „A marxizmus bírálta a polgári berendezkedésű tőkés társadalmakat, szemükre vetette, hogy az embert árunak tekintik és elidegenítik. Ez a szemrehányás az elidegenedés téves és nem megfelelő felfogásán alapul, amely egyoldalúan, a termelési és tulajdonviszonyokból vezeti le, azaz materialista értelemben fogja fel azt, s ráadásul tagadja a piaci mechanizmusok törvényességét és hasznosságát még a saját területükön is.” „...mondhatjuk-e azt, hogy a kommunizmus bukása után a kapitalizmus a győztes társadalmi rendszer, és hogy azok az országok, amelyek gazdaságuk és társadalmuk újjáépítésén fáradoznak, erőfeszítéseiket feléje irányítsák? Vajon ezt a modellt kell-e ajánlani a harmadik világ azon országainak, amelyek valódi gazdasági és polgári fejlődésük útját keresik? A válasz természetesen összetett. Ha a »kapitalizmus« olyan gazdasági rendszert jelent, amely elismeri a vállalkozás, a piac, a magántulajdon és ebből következően a termelőeszközök felhasználásával járó felelősség, valamint a szabad emberi kezdeményezés alapvető és pozitív szerepét a gazdasági életben, a válasz természetesen »igen«, még ha talán helyesebb lenne... »szabad piacgazdaságról« beszélni. De ha a »kapitalizmus« alatt olyan rendszert értünk, amelyben a gazdasági téren érvényesülő szabadság nem egy olyan szilárd politikai rendbe illeszkedik, amely a gazdasági szabadságot a teljes emberi szabadság szolgálatába állítja és a teljes emberi szabadság egyik összetevőjének tekinti, melynek etikai és vallási magja van, akkor a válasz egyértelműen a »nem«.”

Ez maga a szociálliberális credo. (Eltekintve persze a vallási magra vonatkozó föltételtől, amitől egy egyházfő nyilván nem tekinthet el.) Ez a credo éppen ellentéte a felszabadítási teológiának, amellyel Ferenc pápa ugyan nem azonosul, de azért nagyon közel áll hozzá.

XVI. Benedek is egyértelművé tette a *Caritas in veritate*-ban, hogy nem gondolkodik más rendszerben, alternatívában a piacgazdasághoz képest, és a populista antiliberalizmussal sem azonosul. „A piac önmagában nem az a terep, ahol az erős a gyenge fölé kerekedhet, és nem is szabad ilyenné válnia. A társadalomnak nem kell védekeznie a piac ellen, mintha a piac *ipso facto*, léténél fogva eleve a hiteles emberi viszonyok halálát hozná magával. Az kétségtelenül igaz viszont, hogy a piac negatív módon is működtethető, de nem azért, mert ilyen a piac természete, hanem mert bizonyos ideológia így irányíthatja. Nem szabad elfeledni, hogy piac, a maga pőre állapotában – nem létezik. Formáját kulturális tényezőktől nyeri, ezek adják meg a piac sajátosságait és irányítják azt. A gazdaság és a pénzügy eszközök, amelyeket lehet rosszul használni, ha irányítóit tisztán önző célok ösztönzik. Így önmagukban véve jó eszközök is veszedelmesekké változtathatók. Azonban az elhomályosodott emberi ész az, ami ilyen következményeket okoz, nem pedig az eszköz önmagában. Ezért nem az eszközt kell okolni, hanem az embert, az ember erkölcsi tudatát, személyes és társadalmi felelősségérzetét.”

A szegénypárti, puritán egyház Ferenc által eltökélten képviselt eszméje nyilván bátorítja és föllendíti egyházi személyek, intézmények és hívek sokféle jótékony szolgáltató, integráló és karitatív tevékenységét a szegények és kirekesztettek körében szerte a világon. Ez nagyon fontos és üdvös. Édes hazánknak is igen jót tenne a magyarországi katolikus közösség ilyesféle buzgalmának föléledése.

Ellenben attól kell tartanunk, hogy Ferenc vissza fogja vezetni a Vatikánt a liberális piacgazdaság ellenzékebe, s a maga erőteljes, karizmatikus és rokonszenves egyéniségével arra fog ösztönözni százmilliókat, hogy elszántan keressék a nem létező harmadik utat.

Ferenc fölfogását enciklika híján a vele készült 2009-es beszélgetőkönyvből vett idézetekkel mutatjuk be.

Ferenc fiatalkori politikai érdeklődését tápláló forrásként a Nuestra Palabra y Propositost, a kommunista párt kiadványát nevezi meg: „nagyon tetszettek a párt egyik ismert tagjának... Leónidas Barlettának a cikkei, melyek hozzájárultak politikai fejlődésemhez, bár sohasem lett belőlem kommunista”.

A versenyről: „Könnyen elbocsátanak valakit, ha nem teljesít az elvárások szerint. Tárggyá válik, nem tekintik embernek... az öngyilkosságok egyik vezető oka az ádáz versengés és az ebből eredő munkahelyi kudarc. (...) Nem a profit a fontos, és nem a tőke. Nem az ember van a munkáért, hanem a munka van az emberért.” Ferenc meggyőződése szerint a fogyasztói társadalom versenyképességi követelményei a felelősek a szegénységért, a munkanélküliségért, a munka elidegenedéséért, azért hogy az emberek nem élhetik át a munka élményét, örömet, alkotó jellegét.

A fogyasztói társadalom és a szociális lelkiismeret Ferenc fölfogásában nem fér össze egymással. Azokról, akik „szociális lelkiismeret nélkül szórják a pénzt”, Ferenc ezt a példát hozza: „Itt, Buenos Airesben, az előkelő Puerto Madero negyedben, harminchat olyan étterem van, ahol nem tudom, mennyibe kerül egy vacsora, de biztos, hogy nem egy húszasért adják. Miközben a negyedet egyik végén a Rodrigo Bueno, a másik végén a hírhedt Villa 31. nyomortelep határolja. És mind a kettőben vannak, akik éheznek. Ez a szociális lelkiismeret teljes hiánya. (...) kötelességünk megosztani testvéreinkkel az ételt, az egészséget, az oktatást. Erre majd biztos rávágja valaki: »Mekkora kommunista ez a pap!« De nem, amiről én beszélek, az az evangélium maga.”

A felszabadítás teológiájáról a leendő pápa meleg szavakkal emlékezik meg: „Voltak tévedések. De volt több ezer olyan pásztor – pap, szerzetes, apáca, fiatal és idősebb világi testvér –, aki az egyház elvárásai szerint köteleződött el: ők a mi művünk dicsérete, örömünk forrása. Az ideológiai fertőzés veszélye lassan eltűnt... ahogy a lekipásztorok felfedezik a nép vallásosságát, úgy csökken az ideológia szerepe, mert a valóságból kiindulva közelítenek az emberekhez.”

Konszenzus, egységes nemzettudat, az „összefogás kultúrája” – ez az, amit Ferenc a versengő termelés és kínálat kapitalista világával szembeállít. A konfliktus helyett az egyetértést. „Nekem minden széthúzás fáj.”

Ferenc Buenos Aires érsekeként hosszan beszél arról, hogy mennyire botrányos Argentína szinte folyamatos hanyatlása, hogy a természeti kincsekkel, javakkal bőven ellátott országban annyian éheznek, hogy a szegények aránya három évtized alatt négy százalékról ötvenre emelkedett, s ennek szerinte az az oka, hogy az argentinok nem tervezték rá az életüket az adottságaikra, nem támaszkodnak az ország önerejére, „nem létesítettünk olyan

munkahelyeket, amelyek a saját erőforrásainkra támaszkodnak”.

Mindezt érdemes összevetni egy befektetői tanácsokat osztogató, tipikus liberális elemző blogger, Zsiday Viktor friss helyzetképével: „A XX. század első felében Argentína a világ leggazdagabb országai között volt. 1965-ben még az egy főre jutó GDP nagyjából az olaszok és osztrákok (!) szintjén volt, bőven megelőzve Írországot, Japánt, Spanyolországot. Mára visszaestek a hatvanadik helyre. (...) Valahol a 30-as, 40-es években kezdődött a komoly lecsúszás, azóta folyamatos a szegényedés. Az 1943-ban puccsral hatalomra került vezetés, Perón vezetésével államosítani kezdett, akadályozta a piacgazdaság működését, többes árfolyamrendszer vezetett be, protekcionista politikát folytatott, árhivatalt hozott létre, és részletesen szabályozott minden árat és a bért, állami költségekkel felpörgette az inflációt, államosította a nagyvállalatokat és külföldi cégeket. Habár puccsral eltávolították, a következő kormányzatok is egy erősen koncentrált, kézivezérelt, mesterséges árrendszerrel szabályozott, a befektetőket, vállalkozást elriasztó rendszert tartottak fenn az idő nagy részében. Ami egészen meglepő, hogy ez azóta sem változott, a jelenlegi vezetés is ugyanezt a vonalat követi... ismét gyorsul az infláció, leértékelődik a peso, elűzik a külföldi cégeket, ad hoc államosítanak, és jól láthatóan a csőd felé robognak. Mi ebből a tanulság? Talán csak az, hogy egyrészt a populista-demagóg politikával sokkal tovább lehet »etetni« a népet, mint gondolnánk, akár évtizedeken át is, és az, hogy a centralizált, gazdaság és vállalkozás szabadságát erősen leszűkítő rendszerek végül stagnálást, lecsúszást okoznak. Hiába jól eladható a választók felé a gazdagok, a multik megsarcolása, az erős állami szabályozás, a mindenbe beleszólás, a vállalkozási szabadság szűkítése, az egyenlősítés, a voluntarista gazdaságpolitika végül megbosszulja önmagát.”

Ez az elemzés kissé leegyszerűsített és hiányos, mert szépen átugorja a 90-es éveket, amikor az IMF áldásával sikerült Argentínában összekötni a heves liberalizálást és privatizálást a legdurvább, önkényes árfolyam-szabályozással, aminek aztán katasztrofális következményei lettek. De az azért világos, hogy a szegények melletti szenvedélyes és tiszteletet parancsoló kiállás nagyon is kártékony és a következményeit tekintve szegényellenes lehet, amennyiben éppen azt a gazdasági rendet támadja, amely a szegénység szintjét alacsonyan tarthatja, és vele szemben azt támogatja, amely a nyomort szaporítja. Márpedig sajnos ezt teszi Ferenczel együtt mindenki, aki gazdag(ság)ellenes alapon szegénypárti.

Végezetül, érveink jellegét megfontolva, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy nemigen lehet az Istent beszámító és be nem számító gondolkodásmódot összhangba hozni. Az utóbbi (miként az enyém is) zárt földi rendszerben mozog, érdekvezérelt és viszonylag stabil emberi természettel számol. Azzal, hogy a gyarapodási érdekek érvényesülése gyarapítja a társadalmat, ebből a gyarapodásból a fejlettebb érejtudatosság szorítja vissza a szegénységet a gyarapodás társadalmának békéje és konszolidált működése végett, s a globalizációval ez a logika érvényesülhet globális léptékben is.

A hit azonban kiszabadít ebből a zárt rendszerből. Megnyitja a lehetőségek körét. Bármilyen lehetséges, ami eddigi földi tapasztalataink szerint nem az, bármilyen működhet, ami eddigi tapasztalataink szerint nem működik, és varázsszóra megváltozhat az emberi természet – ha hiszünk a Mindenhatóban.

Materialisták és idealisták érvei nem működnek egymással szemben. (Ebben a tekintetben az agnosztikus is ugyanolyan materialista, mint az ateista, mert Istennel az sem számolhat, aki nem tudja, van-e vagy nincs.) A materialista hiába mondja, hogy az idealista illúziókat kerget, és nem azzal számol, ami van, mert ugyan miért vélne bármit illúziónak, aki a Mindenhatóba veti reményét? Ha van Mindenható, akkor semmi sincs, ami ne válhatna valóra. Az idealista pedig hiába veti ellenünk, hogy nem számolunk a legnagyobb hatóerővel, a Mindenhatóéval. Ha

egyszer hit híján nem áll módunkban számolni vele.

Kapcsolódó írások:

1. **Révész Sándor: Két úr között az úr** Már nem nevezhetünk fiatalnak senkit, aki nagykorú állampolgárként élte meg...
2. **Révész Sándor: Csodánk nyomora, nyomorunk csodája** A relativizálás mindig termékenyebb az abszolutizálásnál. És igazabb. Miután minden...
3. **Révész Sándor: A zsidó zongora** „Én mint tanítónő eddig is nagy hiányát éreztem e hangszerek...
4. **Révész Sándor: Szabadság, szerelem – avagy a hagyomány** Somlai Péter, a magyar családszociológia nagy öregje a családok újkori...
5. **Révész Sándor: Fogat fogatért** Mennyire társadalomellenes a gyermekellenes iskola? Ez itt a kérdés. És...

Cimkék: **Révész Sándor**